

NOVICE

gospodarskih, obertnijskih in narodskih stvari.

Izhajajo vsako sredo in saboto. Veljajo za celo leto po pošti 4 fl., sicer 3 fl.; za pol leta 2 fl. po pošti, sicer 1 fl. 30 kr.

Tečaj XIII.

V Ljubljani v sredo 11. julija 1855.

List 55.

Gospodarske skušnje.

Z ogljem prešiče pitati ali debeliti.

V ta namen naj se oglje drev skozi rešeto prešije, da se pepela očisti; potem naj se zdrobi in prešičem v kot svinjaka strese, da ga zobljejo, kolikor jim je ljubo. Prešiči oglje radi jedó in oglje jim spodbada želodec, da še raje jedó in povžito hrano dobro prebavljajo. Posebno pa jim tekne, ako se jim med navadni živež pomeša. To jih debeli, da je kaj. Zakaj pa je oglje prešičem tako tečno? Zato, ker oglje ima lastnost, da kjer koli najde kaj kisline, jo serka v-se. Pri prešičih, katerim se obilo živeža daje in ki so zraven tega zmiraj bolj leni kakor druga živina, se napravlja v želodcu in čevih mnogo kislega, ki rado pokvarja prebavljanje in overa pitanje. Oglje pa spravlja kislino iz poti in ohranjuje želodec zmiraj v takem stanu, da veselo prebavlja. Za tega voljo gospodarji poslednji čas prešičem prav pridno pokladajo oglje in z velikim pridom.

Živini merčes odpraviti.

Po mnogih skušnjah poterjeni pomoček, ki je tudi dober kup, je sledeči: V bokalu tople vode naj raztopi 1 kvinteljc ali 2 kvinteljca lopatike (aloe) in s to vodo naj se koža ušive živine ali če ima bolhe, dobro dergne. Bolj kocasti psi naj se postavijo v kopel take lopatikine vode. Ko bi trenil, pogine merčes. Prav dober pomoček je posebno ta voda, da se psom odpravijo nadležne bolhe.

Rokodelske skušnje.

Z divjim kostanjem kože strojiti.

Če kerznarji z zmletim divjim kostanjem kože strojijo, gré to hitrejše, bolje in tudi bolji kup spod rok, kakor se opravi to z navadnim ječmenovim drobom. Kerznar Thorer na Nemškem dá kostanj, berž ko je zrel, na kosce razrezati, vsak kostanj na kakih 8 koscov; otroci to lahko delajo. Potem se dá v peči, kjer se je kruh pekel, sušiti, toda ne preveč, ne da bi kosci rujavi postali, ampak da ostanejo še lepo beli; potem se zmelejo v mlinu; pri tem je le skerbeti, da se lupine, kar je naj bolj moč, odpravijo. Je kostanj tako zmlet, se moka spravi kakor vsaka druga moka, in ž njo se strojijo kože po navadi. Thorer pravi, da za dobro polovico je kostanjev stroj bolji kup od ječmenovega droba. (Polytech. Centralbl.)

Z lesa odpraviti stare oljnate barve.

Marsikteri rokodelci želí s kakošne pobarvane lesene stvari spraviti staro oljnato barvo. To se dá z majhnimi stroški in z majhnim trdom hitro opraviti takole: Nekoliko potašlja se raztopi v mleku — na 5 ali 6 žljic mleka toliko potašlja, kar ga gré na konček noža — in s tem mlečnim potašljem se namaže tista lesnina, s ktere hočemo oljnato barvo odpraviti. V malo urah je raztopljena stara oljnata maz in dokler je še mokra, se dá lahko in čisto obrisati.

(Jahrb. d. Gewerbv. z. Br.)

Vot (kit) za porcelan in steklo.

Če se porcelanaste ali steklene (glažovnate) posode ubijejo, po skušnjah Elsnerjevih ni boljšega sredstva zvotiti kosce skupaj, kakor je sledeči vot: 2 dela v štupo zmletih žganih ostričnih (aušterginih) lupin se zmeša z 1 delom štupe arabskega gumija; to se z beljakom dobro skup podela, da je gosta zmes. Kosce, ki jih hočeš zvotiti, namaži s to zmesjo, jih potem vkup stisni in na gorkem v hiši pusti, da se vot počasi posuši.

Deželne komisije zastran služnosti ali servitutov.

Cesarski patent od 5. julija leta 1853 določuje pravila, po katerih se imajo služnosti ali servituti: v tujem gojzdu (borštu) les sekati ali les in druge gojzdne pridelke (steljo, poberšino vsahnelega lesa, gobe, smolo, želod, ježice itd.) iz tujega gojzda dobivati, na tuji zemlji živino pasti in mnoge druge pravice *) odkupiti ali pa uravnati (regulirati).

V §. 33. tega patenta je bilo rečeno, da za izpeljavo te postave se bode v vsaki deželi postavila deželna komisija. Po cesarskem pismu od 20. sušca 1855 so določeni za večino avstrijskih dežel predstojniki teh deželnih komisij in sicer za Krajnsko deželni poglavar grof Chorinsky, za Štajarsko dež. poglavar grof Strasoldo, za Koroško dež. poglavar baron Schloisnig, za Teržaško in Goriško predstojnik oddelka v ministerstvu notrajnih oprav dr. Gabriel Jenny, — itd.

C. k. minister notrajnih oprav pa je vsled naj višjega pooblastenja izvolil v te komisije namestnike predstojnikov in druge komisijne ude in pa njih namestnike, in sicer

Za krajnsko deželo:

Za namestnika predstojnikovega: dvornega svetovavca grofa Andreja Hohenwarta, — iz med političnih vradnikov za stanovitne ude: poglavarstvena tajnika Vilhelma Jettmar-a in dr. Antona Schöppl-a in pa teržiškega okrajnega poglavarja baron Aichelburg-a, za namestnika: pogl. tajnika Jožefa Roth-a, — izmed sodniških vradnikov za stanovitnega komisijnega uda: svetovavca deželne sodnije Antona Schmalz-a, za ude pomnožene komisije: svetovavca deželne sodnije Janeza žl. Schivizhofen-a in viteza Lendenfeld-a, za namestnika pa svet. dež. sodnije Ernesta Brunner-a, — za zastopnike posestnikov služnih zemljiš za stanovitna uda: stanovskega odbornika in grajšaka barona Anton Codelli-ta in grajšaka dr. Karola žl. Wurzbach-a, za namestnika grajšaka Jož. grofa Auersperg-a, — za zastopnike vživavcov služnih pravic: za stanovitna uda: začasnega župana in posestnika na Beli Peči Jožefa Buxbaum-a in pa posestnika Ignaca Klemenčiča v Kamnem Potoku, za namestnika: župana in posestnika Franca Šerko-ta v Cerknici.

Za Štajarsko:

Za predstojnikovega namestnika: okrožnega predstojnika v Gradcu Karola viteza Staehlin-a, — izmed političnih vradnikov: za stanovitne ude: pogl. tajnika

*) Vso to cesarsko postavo smo razglasili v 58—63. listu „Novic“ Vred. leta 1853.

baron Joah. Fürstenwäther-a, okrajnega predstojnika v Irdningu Jož. Schmid-a in okrajn. adjunkta v Gradcu Franca Schmid-a, za namestnika: okrožnega komisarja Jož. žl. Kriehuber-a v Gradcu, — izmed sodniških vradnikov: za stanovitnega komis. uda: svetovavca deželne nadsodnije Jož. žl. Kerschbaumer-a, za ude pomnožene komisije: svetovavca dež. sodnije Jan. Zauschner-a in Karola Orrasch-a, za namestnika: svet. dež. sodnije dr. Franca Seidl-a, — za zastopnike posestnikov služnih zemljiš: opata p. Ludevika Crophius-a žl. Kaiserssieg-a in c. k. gojzdnega svetovavca v Eisenerz-u Jožefa žl. Gerstenbranda, za namestnika pa grajšaka grofa Kottulenski-ga, — za zastopnike vživavcov služnih pravic: za stanovitna uda: posestnika Matija Oberrascher-a v Oberstorf-u in poštarja v Mitterndorf-u žl. Janeza Paula Khaelsberga, za namestnika pa župana v Gröbningu Martina Maier-a.

(Konec sledi.)

Iz natoroznanstva.

Otrinjavke in svetinje.

(Konec.)

Imenitno je vprašanje: od kod da pridejo in kaj da so meteorji ali izpod neba padajoče žareče kamna?

Vsaka stvar na zemlji ima znamenje svojega rodú na sebi; oglejmo torej tudi svetinje, ki padajo na zemljo, po njih sestavnih delih. Pokazalo se je pa, da imajo meteorji zemske rudnine v sebi; akoravno pod drugo podobo in na drugo vižo združene, so jih vendar dolgo časa za zemske stvari imeli. Terdili so, da se delajo v zraku iz delov naše zemlje. Da to ne more biti, se lahko razume. V zraku so vedne spremembe, vsaka pa prinese druge prikazke. Po zračnih pogojih se tedaj vse ravna, kar vidimo v zraku. Če bi se svetinje ali meteorji sploh, ki tudi iz otrinjavk padajo, v zraku delali, bi se mogle ravnati po mnogoverstnih zračnih spremembah; o gotovih časih, kakor bi bilo vreme, bi se mogle delati, vsak čas pa ne, tudi ne po vsih krajih sveta. Skušnje in ogledovanja pa nas učé, da se nahajajo povsod in vsak čas naj bo kakoršno koli vreme, naj bo v merzlih ali v toplih krajih. Posebno pa pričajo svetinje sv. Lavrenca in tiste, ki pridejo mesca novembra, da niso otroci naše zemlje in da se niso še le v zraku naredile. Svetinje, ki so padale leta 1833 ponoči od 12. do 13. novembra, so letele skoraj vstric vse iz enega kraja zvezdnega kardela, ki ga poznamo pod podobo leva. Le-ta kraj se pa ni premaknil celih devet ur, kakor dolgo so one šle; toraj svetinje niso v zvezi z vertenjem naše zemlje; toraj tudi niso stvari našega ozračja; one prihajajo z družih svetov. Imenitni zvezdogled Enke je prerajal, da se zemlja mesca novembra ravno tje vertí, od kodar svetinje prihajajo. Tiste, ki jih ogledujemo mesca augusta, pridejo izmed Perzeja in Herkula, tje pa tudi zemlja ob tistem času gré.

Ker se otrinjavke in svetinje ob enem pomešane po-kažejo, ker gredó enako hitro, sklepamo, da so oboje tistega izvira. Ker se ne ravna po obnebji, ne po vertenji naše zemlje, pa obhodno dohajajo, morajo biti trupla za-se, kakor zvezde (planeti), ki krog sonca gredé blizu zemlje pridejo, se v ozračji njenem vnamejo in cele na zemljo popadajo ali se pa zdopé in kot kamniti drobiž na tla prileté. Menijo pa, da je cel kolobar taci zvezdinih (planetičnih) krogel okoli sonca. Tam kjer kolobar gre čez pot naše zemlje, zahaja v naše ozračje. Utegnejo pa tudi leta priti, ko zemlja ravno na prazen del tega kolobarja zadene ter jih ni viditi. Veči svetovi pa imajo tako moč do majhnih, da jih na drugo pot spraviti zamorejo, kakor se godí pri repastih zvezdah, in to se je tudi s tem kolobarjem zgodilo, da zdaj derglej gré čez zemsko pot kot je hodil pred Kristusom, ko so že Kinezi svetinje pridno ogledovali.

Meteorji so ptujci, ki dohajajo na zemljo, da bi pod-

učili malo prebrihtanega človeka, da lučice, ki se po nebu prižigajo, niso le prazne goreče pikice, ampak da so svetovi kakor naša zemlja.

Na Dunaji.

S. Šubic.

Starozgodovinski pomenki.

Cvetlica Lotos in njeni pomen na noriških rimskih kamnih.

Razložil Davorin Terstenjak.

(Konec.)

Ker sem začel več prvešnjih pomot popravljati, tudi popravim izpeljavo imena reke Kolpe, in rečem, da je korenika tega imena sansk. glagol „kal“, sprudeln, fließen, bewegen, toraj Kolpa = reka. V ruski zemlji se tudi nahajate rečici Kolpa, Kolpinka. Celó ime Panoni pomeni „die Bewohner sumpfiger Gegenden“. Toraj tudi prvešnjo izpeljavo zaveržem. Korenika pan, ktera v sanskritu pomeni: „handeln“ je gotovo izvirno pomenila gibati. V indoeuropejskih jezicah pa nahajamo ta prikazek, da korenike, ktere pomenijo „gibati“, so stvarile poznamenje za vodo, luč, zrak in žival, zato tudi korenika: „pan“ je stvarila pomene: pani = sončni žar, pani = roka (primeri man, izvirno gibati, zato manare, manus, mana, keltiški = voda) in panka = morje, jezero ¹⁾. V cerkveno-slovenskem jeziku najdemo: panica = cisterna ²⁾, toraj že na drugi stopnji poména, dalje: panička, skleda = hydria, Wassergefäß, kakor urna, urceus od ur, fließen, bewegen, baskijski ura = voda. Tudi v serbskem ³⁾ jeziku se najde beseda panac po Vuku: „nekaka bela velika vodena ptica“ analogično besedam: anas, Ente, hansa, sanskritski = labud, od an, han = fluere, zato Anas, Unica, Hana: imena rek, ktere naravnost pomenijo: reko. Ravno to tudi pomenijo imena rek in rečic: Labe, Labnica (ktere se po vsih slovanskih deželah najdejo) od sansk. glagola: labh = bewegen, fließen, keltogermanski: alb, elb, elf, zato imena reke Elbe, in v Skandinavii se vse reke velijo Elf, na primer: Dalelf, Gideoelf, Umeoelf, Piteoelf, Luleoelf, Torneoelf. Iz alb je nemška beseda Elfe = povodna Vila, in albitz ravno tako, kakor iz lab — labud = albitz, hansa, panac, toraj labud ni meta-teški za belud, kakor sem jaz nekda in tudi drugi slovanski jezikoslovci terdili, in ne pomeni belega, ampak vodnega ptica ⁴⁾. Iz labh je tudi Labur = vodni bog ⁵⁾; zaveržem tedaj prvešnjo razklado, v kateri sem Labura primerjal z Višnu-Narasinha-tom. Za vodno božanstvo ga dokazuje tudi mesto, kjer se je kamen s tem napisom našel, namreč pri Studencu ⁶⁾ pod Ljubljano. Da je stara Panonia bila mužnata, pričujejo rimski ⁷⁾ in gerški pisatelji, in znamenito je spet, da vse večje jezera imajo imena, ktere naravnost pomenijo: jezero, mužo, lužo, na primer: lacus Pelso = pelso metatetiški pleso v ruskem jeziku = jezero, lacus Musianus = muža, lacus Lugeus = luga — luža, „insula in Savo Metubaris“, kakor Plini piše = Medjubare, Medbare „zwischen den Sümpfen“.

Pa ne samo imena rek: Drava, Sava, Kolpa ⁸⁾ pomenijo vodo, temoč tudi imena gori imenovanih jezer;

¹⁾ Glej Kuhn v „Zeitschrift für deutsches Alterthum“ VI. 134.

²⁾ Z besedami panka (zato Pančova die Sumpfstadt?), panica, — primeri gotiški: fani, staronord. fen = Sumpf.

³⁾ Vuk, serbski rečnik pod besedo panac.

⁴⁾ To izpeljavo tudi ima M. Rapp, glej „Grundriss der Grammatik des indoeuropäisch. Sprachstamm.“ II. 163.

⁵⁾ Tudi k Šivatu so molili stari Indi: Naklon prebivajočemu v studencu in globočinah vodá! Glej Upanišad Anuvāka VII.

⁶⁾ „Novice“ leta 1853, str. 232.

⁷⁾ Glej Vopiscus in Probo.

⁸⁾ Razumek vode tudi izrazuje ime reke Sure; v cerkvenoslovensščini se še najde surov = humidus, in zile, po keltiškem bi se zvala Gila, ker se viriškem narečji gil velí voda, nem-

NOVICE

gospodarskih, obertnijskih in narodskih stvari.

Izhajajo vsako sredo in saboto. Veljajo za celo leto po pošti 4 fl., sicer 3 fl.; za pol leta 2 fl. po pošti, sicer 1 fl. 30 kr.

Tečaj XIII.

V Ljubljani v saboto 14. julija 1855.

List 56.

Nekaj od vinoreje v avstrijskem cesarstvu.

Gosp. A. Schwarzer na Dunaji, ki se veliko poganja, da bi spravil avstrijske vina k časti tudi v ptujih deželah, — ki je potoval v Ameriko in tam osnoval kupčijo z vinom iz doljne Austrije in Ogerskega, — on ki je obhodil veliko sveta, kjer se vino pride-luje, in mnogo dežel, kjer se mnogoverstne vina pro-dajajo, je z odkritoserčno besedo v poslednjem zboru dunajske kmetijske družbe razložil vzroke: zakaj vi-noreja in vinokupčija v vsem našem cesarstvu niste na tisti stopnji, na kateri bi lahko bile, ako bi se vinorejci, vinokupci in vlada združili in bi vsak za svoj del pri-pomogel k obilnemu pridelku dobrega vina in k polaj-sanji prodaje.

Gosp. Schwarzer je govoril sicer le od vina iz doljne Austrije in Ogerskega, in je odkril napčnosti vinorej-ske teh dežel. Čujmo, kaj je rekel, in sodimo, ali smo po Štajarskem, Krajskem, Teržaškem in Goriškem kaj na boljem od unih dežel.

„Z žlahno terto“ — pravi — „še ni vse oprav-ljeno; um in trud mora tudi svoje storiti. Stara navada je (in navada je železna srajca), da je tergatev vsako leto ob svojem času in ob ravno tistem času za manjšo ali večjo okolico dežele. Pri vsakem drugem sadu, preden se iz polja ali verta spravlja, se gleda na to: ali je zrel ali ne. Pri naj žlahnejšem sadu — to je, pri grojzdi — je pa ljudem naj manj za to mar. Ka-dar je prišel navadni čas tergatev, se terga in bere, kar je Bog dal, in nobeden ne gleda na to: kakošen je grojzd. Da se grojzdje ravno tako izbirati dá, ka-kor vsak drug sad, in da se nezrelo, gnjilo ločiti dá od zrelega, zdravega, ali da bi se moglo tudi več-krat tergati — to je dosihmal le malo komu namisel prišlo, in če je kdo tudi že kadaj mislil na to, se vendar ni mogel kaj tacega lotiti, češ, kdo se bo dvakrat ali celó trikrat ukvarjal s tem! In vendar je znano, da noben sad ne zori tako mnogoverstno, kakor ravno grojzdje, — pleme in starost terte, lega vinograda in še marsikaj družega dela o tem velike razločke; tudi na eni terti zorijo spodnji grojzdi tikoma tal popred kakor zgornji. Če so spodnji grojzdi popol-noma zreli in za tergatev pripravi, še le zgornji začenjajo zoriti, — kadar so pa že ti zreli, so uni že manj ali bolj gnjili. Kdor pa hoče pridelati žlahno vino, mora tergati do dobrega zrelo grojzdje, ne prezrelega ali že gnjilega. Kakor pa naši vinorejci zdaj skor sploh ravnajo, ne more biti pridelk tako žlahen, kakor bi lahko bil, zakaj kjer se meša dobro in slabo, kislo in sladko, zdravo in gnjilo — tam tudi v dobrih letinah ne more biti žlahna kapljica, če je tudi terta žlahna, lega prava, zemlja dobra. Če bi kdo na dobiček porajtal, bi ga ne strašil trud, ako bi pervikrat potergal le to, kar je popolnoma zrelega in iz tega prešal vino, pozneje pa bi tergal vdrugič in spet vino prešal. Po družih deželah že zdavnej rav-najo tako, in posebno vinorejci ob Rajnu si naprav-ljajo na to vižo svoje žlahne vina“.

Gospodarske skušnje.

Kompost ali mešani gnoj.

Če človek pride na kmečko dvorišče, vidi pri prid-nem kmetu velik kup živinskega gnoja, malokterikrat pa kup komposta ali mešanega gnoja, čeravno se ta se lože napravi kot uni, in ga tudi v tem prekosi, da delj časa zaleže na njivi kakor uni. Vsak moder kmet naj bi si napravil kup mešanega gnoja! Na dvo-rišču in kje drugod, kakor mu bolj kaže, naj spravlja smeti, ostanjke vsake baže, blato iz grabnov ali ceste, žaganje, saje, pepél in sto družih za-verženih reči na kup. Če vsak dan od vsacega tega le en funt nabere, bo zneslo to čez leto veliko centov in po vrednosti veliko goldinarjev. Zgoraj na kupu naj se naredi globina in v to naj vlije vsak dan gnoj-nice ali kake druge mlakuže. Če ta kup čez leto kake trikrat premeče, da se vse dobro pomeša, si bo na-redil gnoj, ki je za vsak svet zatega dnarja vreden. Truda ne bo imel veliko, dobička pa dosti.

Deželne komisije zastran služnosti ali servitutov.

(Konec.)

Za Koroško.

Za predstojnikovega namestnika je izvoljen predsednik zakladnega vodstva zemljišne odveze Jož. Ko-schaker, — izmed političnih vradnikov: za stanovitne komisijne ude: deželnega svetovavca viteza Karola Gold-a, okrajnega predstojnika Janeza Fischer-ja in vladnega kon-cipista Aug. baron Aichelburg-a, — za namestnika: vlad-nega tajnika viteza Reinh. Buzzzi-a, — izmed sodniških vradnikov: za stanovitnega komis. uda: svetovavca deželne sodnije Karola Glass-a, za uda pomnožene dežel. komisije: svet. dež. sodnije žl. Jož. Hueber-ja in Jož. Feischinger-ja, za namestnika: adjunkta dež. sodnije Jan. Drasch-a; — za zastopnike posestnikov služnih zemljiš: za sta-novitna uda: grajšaka žl. Antona Canal-a in škofijskega inšpektorja Kirsch-a, za namestnika: grajšaka Ed. Gantsch-nigg-a; — za zastopnike vživavcov služnih pravic: za stanovitna uda: župana iz Niederdörfel-a Janeza Sörgo in notarja in posestnika dr. Herm. Mörtlitsch-a v Volkovcu, za namestnika: župana Janeza Herndl-a.

Za Teržaško in Goriško.

Izmed političnih vradnikov: za stanovitne ude: svetovavca dež. pogl. viteza Janeza Bosizio, okrajna po-glavarja Janeza Beck-a in Fr. Grossman-a, za namestnika: tajnika dež. pogl. Jak. Pallna; — izmed sodniških vradnikov za stanovitnega uda: svetovavca teržaške ter-govske kupčije dr. K. Porenta, za ude pomnožene dež. ko-misije: svetovavca dež. nadsodnije baron Karola Codelli-a in svet. dež. sodnije Aug. Peschle-a, za namestnika: svet. dež. sodnije Fr. Ostrogović-a, — za zastopnike služnih zemljiš: za stanovitna uda: predsednika kmetijske družbe goriške Jož. Persa, in gojzdnarja in prihodarja Jož. Koller-a, — za namestnika: grajšaka markija Jož. Gravisi-a, — za zastopnike vživavcov služnih pravic: za stanovitna uda: Tomaža Mlekuž-a v Bovcu, in posestnika dr. Egida

Mrak-a iz Pazna, — za namestnika: županijskega odbornika Jurja Rumaz-a na Veprincu.

Zgodovinske reči.

Rimski ostanjki pri Ajdovšini.

Da bi rimsko cesto čez Hrušico do konca dogljal in zraven borišče med cesarjem Teodozijem in vstajnikom Eugenijem bolj obilno pregledal, sem potoval zopet na Vipavsko, in nisem se kesal, ker sem še marsikaj našel, zlasti pri Ajdovšini, ker me je v moji prejšnji misli o teku rimske ceste čez Hrušico popolnoma zaterdilo.

Stare postaje „ad Frigidum“, pozneje Castra, pač nihče ne bo drugej iskal kakor pri Hublu, in sicer v Ajdovšini, kdor koli ali od krajske ali od goriške strani čez Hrušico potuje. Vsa lega in lastina kraja za to govori. Vipavske reke od deleč skoraj znati ni, ker se njeni tek v ovinkih prikriva; nasprot Hubel svoje valove prav vidno in šumeče vprek skozi ravnino podi. Obe reki izvirate iz podzemeljskih jam, pa Vipava nizko in pohlevno od izhodne strani na dan prihaja, Hubel pa precej visoko in z močjo od severne strani iz jame huhlá, ob časih deževja pa še iz višje luknje svojo vodo toči. Tudi se potniku čez Hrušico ravnina proti Ajdovšini kaže odprta, krog Vipavskega terga pa zaperta in odložna; in tedaj se tudi za vojskine trume pot na Hubel nar bolj kaže primerjena.

Rimski zidovi pri Ajdovšini na zahodnem bregu Hubla so vendar posebno spričevanje, akoravno so doslej le premalo znani, če tudi v bukvah in časnikih imenovani. Schoenleben (Apparatus str. 101) piše, da je ob njegovem času ondi še visok stolp stal, sled pa se še od družih stolpov znal, in sicer vsih skupaj šestnajst, samo lege kraja ni dosti določil.

Mogoče mi je staro tukajšnje mesto dosti natanko popisati. Ondašnji gosp. fajmošter Volčič, sedaj v Divinskega dekana izvoljeni, so me namreč o mojem pregledovanju prav prijazno podpirali, me tudi skozi vse hiše vodili, kjer se rimsko ozidje sledi — „staro boštajno“ ga ljudje ondi imenujejo; tudi so mi naklonili priložnost, katarske mape pogledati, in po teh staro primerjati z novim.

Po takem je bilo staro mesto pri Ajdovšini v resnici „Castra“ ali vojaški stan, kakor je bil pri Rimljanih navaden; staro ozidje je namreč ravno na štiri vogle odmerjeno, vsaka stran nekaj čez 80 sežnjev dolga, tudi natanko po štirih stranéh sveta obrnjena; izhodna stran zidú se še skoraj nepretergana zna, eden ali dva sežnja visoko, malo manj tudi zahodnja; severna je bolj v nove hiše povzeta, južna je s hišami, dvorišči in cesto pretergana; vediti je namreč, da večidel novega terga ravno v stari čveterovoglini stoji. Stolpov, ako so bili enako razstavljeni, kakor na izhodni strani, je bilo ravno šestnajst; na izhodni strani namreč srednji stolp še stoji, čez deset sežnjev visok; dva druga sta do treh sežnjev znižana, in na obeh voglih se še ostanjki od dvéh znajo; ravno tako se ostanjki od dveh stolpov na zahodnih voglih in od drugih nekterih še lahko vidijo. Od rimskih kamnov z napisi je vendar le malo najdeno, le odlomek se mi je pokazal s čerkami...TRI...MAR...; rimskih dnarjev pa še zmiraj dobivajo, nekatere sem tudi v roke dobil, in sicer od cesarjev Maksencija in Konštancija; stare grobe pa tudi semtertje, zlasti na južni strani, odkopujejo, zidani so, in kosti in lonci z ogljem — stare urne — se v njih nahajajo. Hicinger.

Ozir po svetu.

Čertice iz življenja Omer-paša, višjega poveljnika turške armade.

Mnogokrat je bil Omer-paša že v našem listu imenovan, in enkrat že so tudi „Novice“ nekaj povedale od njegovega življenja. V knjigi „Eisenbahnbücher“ je pa še marsikaj povedanega, kar je manj znanega od tega moža, ki

sedaj 48 let star je višji poveljnik turške armade in po imenitnosti tretja oseba v carstvu turškem.

Omer-paša ni imel ne bogatih ne imenitnih staršev; rojen Horvat je pod imenom Latas služil kot podoficir v polku avstrijskih graničarjev. Ko se je enkrat sperl s svojim predstavljenim višjim oficirjem, jo je skrivaj pobegnil na turško Horvaško. Tù živeža iskaje pride v hišo nekega turškega kupca, ki ga je z veseljem sprejel, ker je znal nemški jezik, sicer pa tudi lepo pisati; Omer je nastopil službo kupčijskega pisarja. V štacuni se je tako ročno vedel, da ga je Turčin prav rad imel in ga nagovarjal, naj prestopi k turški véri in vzame njegovo hčer za ženo. Omer ga uboga in se poturči. Al dolgo mu ni dopadlo v ti hiši. Eno noč se napravi in pobegne le s 30 piastri v žepu od hiše, ter pride v Gölhisan. Tù, nekaj korakov pred mestom, se vés izpehan po dolgi poti zgrudi na nekem kamnu; škornje so bile vse stergane, dnarja pa nič, da bi si bil nove kupil; popolnoma ptujec v vsi deželi ni vedil ali bi se obrnil na desno ali na levo. Milo se začne jokati in išče in išče, s čim bi saj enmalo mogel škornje zvezati, da saj bos ne pride v mesto. Najde res malo vervico, s katero si priveže šlebedre. Počasi se spravi na pot in si serce jači, dokler pride v Vidin s pol piastrom v žepu. — Tù v Vidinu se vsede v kavarnico in sliši, da Ibrahim-paša bi rad dal obris mesta Vidina napraviti, pa nobenega človeka ni, ki bi se podstopil tega dela. Omer stopi k Turkom in se jim ponudi za to delo. Turki veseli tega berž naznanijo pašatu, da so našli človeka, ki prevzame to delo. Omer se ga res loti in tako doverši, da je bil Ibrahim ž njim popolnoma zadovoljin. Omeru dá novo obleko in si ga udinja za inženirja. Ko je bil Ibrahim-paša pozneje v Mostar prestavljen, ga prosi Omer, naj mu dá službo v armadi. Kar je prosil, je dosegel; na svét Ibrahima mu vojni minister dá službo kol-agassi-a (namestnika majorja). Kmalo je bil povzdignjen za majorja in kot major je šel na vojsko v Kurdistan; tù je postal polkovnik (obrist) in ko je bila vojska končana, je prišel že kot poveljnik nekega pešnega polka v Carigrad. Tù je postal brigadir, je prestopil potem v rumelsko kardelo in pride pozneje v Mostar. Tù pa so ga zvijače mnogih pašov prisilile, da je službo zapustil. V Drinopolji je živil skozi 3 leta z majhno penzijo — s 15 cekini na mesec. Ko se je ustaja v Moldavi in Valahii začela, ga pokliče sultan v Carigrad nazaj in ga povzdigne za feldmarsallajntanta; zdaj gré v Moldavo in Valahijo in pozneje v Bosno. Po končani bosniški vojski mu sultan daruje 3 milijone piastrov, da poplača svoje dolgove, katerih ima Omer zmiraj dosti. Pozneje je šel nad Černogorce in v darilo je prejel od sultana drago sabljo damaščanko. Potem je šel v Šumlo in v rusovski-turški vojski je bil za višjega poveljnika turške armade izvoljen.

Dosihmal je Omer imel že 10 žen, ktere (večidel zale Čerkesinje) so poprej njegove sužnje (robkinje) bile. Sedanja njegova žena je Nemka, ki jo je iz Valahije pripeljal — bila je v hiši nekega boljarja izrejitelja otrok.

Ko je v bosniški vojski enkrat do tistega mesta prišel, kjer se je pred več leti zapušen in ubožen s sterganimi škornji mudil, je pokazal svojim tovaršom tisti kamen, na katerem je takrat sedel in jokal. Omer-paša jezdi 18 let staro arabsko kobiljo, katero je pred več leti za 80.000 piastrov kupil, pa bi je sedaj za milijon ne prodal, tako rad ima to živinico, ktera ga spremlja v njegovih vojskah.

Kratkočasno berilo.

Dolžnišnica.

Pri Rusih je lepa navada, kadar jih nenadoma kaka sreča zadene ali se kaj družega veselega v njih rodovini pripetí, ali ob velicih praznikih, da tudi ubozih jetnikov se spominjajo in ozarjajo njih tužne dneve s kakim dobrim delom.